

וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. אֶפְלוּ עַל
בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת מְגִיעִים רַחֲמָיו.
אִם עֲלֵיהֶם מְגִיעִים רַחֲמָיו, כָּל
שֶׁפֶן עַל בְּנֵי אָדָם שִׂוְדָעִים
וּמְכִירִים לְשִׁבְחָ רַבּוֹנָם שֶׁרַחֲמָיו
מְגִיעִים עֲלֵיהֶם וְשׁוֹרִים עֲלֵיהֶם.
וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד, (שם ק"ט) רַחֲמֶיךָ
רַבִּים ה' כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיִּינִי.

אִם עַל רְשָׁעִים מְגִיעִים רַחֲמָיו,
כָּל שֶׁפֶן עַל צְדִיקִים. אֲלֵא מִי צָרִיךְ
רְפוּאָה? אוֹתָם בְּעַלֵּי כְּאָבִים. וּמִי
הֵם בְּעַלֵּי כְּאָבִים? אֲלֵא אוֹתָם
רְשָׁעִים, הֵם צָרִיכִים רְפוּאָה
וְרַחֲמִים, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
(מִרְחָם) עֲלֵיהֶם שְׁלֵא יִהְיוּ עֲזוּבִים
מִמֶּנּוּ, וְהוּא - שְׁלֵא מִסְתַּלֵּק מֵהֶם,
וְיִשׁוּבוּ כְּנַגְדּוֹ. כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְקָרֵב, הוּא מְקָרֵב בְּיָמֵינוּ.
וּכְשֶׁדוֹחָה, דוֹחָה בְּשִׂמְלָה.
וּבְשַׁעֲרֵי שְׂדוּחָה, הַיָּמִין מְקָרֵבֵת.
מִצַּד הַיָּמִין דוֹחָה וּמִהַצַּד הַיָּמִין
מְקָרֵב, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא
עוֹזֵב אֶת רַחֲמָיו מֵהֶם.

בֵּא וְרֵאָה מֶה כְּתוּב, (ישעיה נ"ג) וַיִּלְךְ
שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ. וְכְתוּב אַחֲרָיו,
דְּרָכָיו רְאִיתִי וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ
וְאַשְׁלֵם נַחְמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו. וַיִּלְךְ
שׁוֹכֵב, אֵף עַל גֹּב שֶׁהֲרָשָׁעִים
עוֹשִׂים כָּל מַה שֶׁעוֹשִׂים בְּזִדּוֹן,
שֶׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ לְבָם, וְאַחֲרֵים
עוֹשִׂים בָּהֶם הַתְּרָאָה וְלֹא רוֹצִים
לְצִיַּת לָהֶם - בְּשַׁעֲרֵי שְׁשָׁבִים
בְּתִשׁוּבָה וְנוֹטְלִים דֶּרֶךְ טוֹבָה שֶׁל
תְּשׁוּבָה, הֲרֵי הֲרַפְּאָה מְזַמֶּנֶת
כְּנַגְדָם. עַכְשָׁנוּ יֵשׁ לְהַתְּבַוֵּן, אִם
עַל הַחַיִּים אוֹמֵר הַכְּתוּב, אוֹ שֶׁעַל
הַמֵּתִים אוֹמֵר הַכְּתוּב, שֶׁהֲרֵי רֹאשׁ
הַפְּסוּק אֵינוֹ סוּף, וְהַסּוּף אֵינוֹ
רֹאשׁ - רֹאשׁ הַכְּתוּב מְרָאָה עַל
הַחַיִּים, וְסוּפוֹ מְרָאָה עַל הַמֵּתִים.
אֲלֵא שֶׁהַפְּסוּק (ראש הפסוק) אוֹמֵר,
בְּעוֹד שֶׁהָאָדָם הוּא בְּחַיָּיו, וְכֵן
הוּא - וַיִּלְךְ שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ,
מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יֵצֵר הָרַע חֲזָק

וְעוֹפוֹי מְאֻטוֹן רַחֲמָיו. אִי עֲלֵיָהּוּ מְאֻטוֹן
רַחֲמָיו, כָּל שֶׁפֶן עַל בְּנֵי נֶשֶׁא, דִּינְדָעִין
וְאַשְׁתְּמוּדָעָן לְשִׁבְחָ לְמֵאֲרִיהוֹן, דִּרְחֵמוֹי
מְאֻטוֹן עֲלֵיָהּוּ, וְשָׂרָאן עֲלֵיָהּוּ. וְעַל דָּא אָמַר
דָּוִד, (תהלים ק"ט) רַחֲמֶיךָ רַבִּים יי' כְּמִשְׁפָּטֶיךָ
חַיִּינִי.

אִי עַל חַיִּיבֵין מְאֻטוֹן רַחֲמָיו, כָּל שֶׁפֶן עַל
זְכָאִין. אֲלֵא מָאן בְּעֵי אַסְוּוֹתָא, אֵינוֹן מְאָרִי
כְּאָבִין, וּמָאן אֵינוֹן מְאָרִי כְּאָבִין. אֲלֵין אֵינוֹן
חַיִּיבֵין, אֵינוֹן בְּעָאן אַסְוּוֹתָא וְרַחֲמֵי, דִּקְוֹדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא (רַחֲמֵי) עֲלֵיָהּוּ, דְלֵא יְהוֹן שְׁבִיקִין
מְנִיָה, וְאִיהוּ דְלֵא אַסְתַּלֵּק מְנִיָהּוּ, וְיִתְבּוּן
לְקַבְּלֵיהּ. כַּד מְקָרֵב קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּיָמֵינוּ
מְקָרֵב. וְכַד דְּחִי, בְּשִׂמְלָא דְחִי. וּבְשַׁעֲרֵי
דְּדְחִי, יְמִינָא מְקָרֵב. מִסְטָרָא דָּא דְּחִי,
וּמִסְטָרָא דָּא מְקָרֵב, וְקוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֹא
שְׁבִיק רַחֲמָיו מְנִיָהּוּ.

תָּא חַזִּי, מֶה כְּתִיב (ישעיה נ"ג) וַיִּלְךְ שׁוֹכֵב
בְּדֶרֶךְ לְבוֹ. וְכְתִיב בְּתַרְיָה, דְּרָכָיו רְאִיתִי
וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וְאַשְׁלֵם נַחְמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו.
וַיִּלְךְ שׁוֹכֵב, אֵף עַל גֹּב דְּחַיִּיבֵין עַבְדִּין, כָּל
מַה דְּעַבְדִּין בְּזִדּוֹן דְּאִזְלִין בְּאַרְחָא דְּלְבִיָהּוּ,
וְאַחֲרָנִין עַבְדִּין בְּהוּ הַתְּרָאָה, וְלֹא בְּעָאן
לְצִיַּתָּא לוֹן. בְּשַׁעֲרֵי דְּתַבִּין בְּתִיּוּבָתָא, וְנִטְלִין
אַרְחָא טְבָא דְּתִיּוּבָתָא, הָא אַסְוּוֹתָא זְמִינָא
לְקַבְּלֵיהּ. הַשְׁתָּא אִית לְאַסְתַּפְּלָא, אִי עַל חַיָּיָא
אָמַר קָרָא, אוֹ עַל מְתִיָּיא אָמַר קָרָא. דְּהָא
רִישָׁא דְּקָרָא, לָאו אִיהוּ סִיפָא. וְסִיפָא, לָאו
אִיהוּ רִישָׁא. רִישָׁא דְּקָרָא, אַחֲזִי עַל חַיָּיָא.
וְסוּפִיָּה אַחֲזִי עַל מְתִיָּיא. אֲלֵא, קָרָא (ס"א)
רִישָׁא דְּקָרָא) אָמַר, בְּעוֹד דְּבַר נֶשׁ אִיהוּ בְּחַיָּוִי,
וְהַכִּי הוּא, וַיִּלְךְ שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ, בְּגִין
דְּיֵצֵר הָרַע דְּבִיָּהּ, תְּקִיף וְאַתְתַּקֵּף בֵּיָהּ, וְעַל

ומחזיק בו, ולכן הולך שוכב ולא רוצה לשוב בתשובה.

הקדוש ברוך הוא רואה את דרכיו שהולכים בַרַע בלי תועלת, אומר הקדוש ברוך הוא: אני צריך להחזיק בידו. זהו שפתיב דרכיו ראיתי (וארפאהו), שהולכים בחשכה, אני רוצה תת לו רפואה. זהו שפתיב וארפאהו. הקדוש ברוך הוא מכניס ללבו דרך התשובה שלו ורפואה לנשמתו. ואנחה, מה זה ואנחה? כמו שנאמר (שמות לב) לך נחה את העם. הקדוש ברוך הוא מנהיג אותו בדרך ישר כמי שמחזיק בידו של אחר ומוציא אותו מתוך החשכה. ואשלים נחמים לו ולאבליו, הרי נראה שהוא מת! (אלא) כן הוא ודאי מת ועומד בחיים. שהואיל

(אלא שהיא הוא ועומדים בחיים, והואיל) והוא רשע, נקרא מת. מה זה ואשלים נחמים לו ולאבליו? אלא הקדוש ברוך הוא עושה טוב עם בני אדם, שפיון שנכנס משלש עשרה שנים ומעלה, מפקיד עמו שני מלאכים שומרים ששומרים אותו, אחד מימינו ואחד משמאלו.

כשאדם הולך בדרך ישר, הם שומרים בו ומחזיקים אותו בשמחה, מכריזים לפניו ואומרים: תנו כבוד לדמות המלך. וכשהולך בדרך עקם, הם מתאבלים עליו ועוברים ממנו. כיון שהקדוש ברוך הוא מחזיק בו ומנהיג אותו בדרך ישרה, אז פתיב ואשלים נחמים לו ולאבליו. ואשלים נחמים לו בתחלה, שהוא התנחם על מה שעשה בתחלה ועל מה שעושה עכשו ושב בתשובה. ואחר כך ולאבליו, אותם מלאכים שהיו מתאבלים עליו פשעברו ממנו, ועכשו שחזרו עמו, הרי ודאי נחומים

דא אזיל שוכב, ולא בעי לאתבא בתיובתא. קדשא בריך הוא חמי ארחוי, דקא אזלין בביש, בלא תועלתא, אמר קדשא בריך הוא, אנא אצטריכנא לאתקפא בידיה, הדא הוא דכתיב דרכיו ראיתי, (וארפאהו) דקא אזלין בחשוכא, אנא בעי למיהב ליה אסוותא הדא הוא דכתיב וארפאהו, קדשא בריך הוא איהו אעיל בלביה ארחיה דתיובתא ואסוותא לנשמתיה. ואנחה, מאי ואנחהו. כמה דאת אמר (שמות לב) לך נחה את העם. אנהיג ליה קדשא בריך הוא בארץ מישר, כמאן דאתקיף בידי דאתרא, ואפקיה מגו חשוכא.

ואשלים נחמים לו ולאבליו, הא אתחזי דמיתא איהו, (אלא) אין, ודאי מיתא איהו, וקיימא בחיין דהואיל (אלא דאיהו איהו וקיימא בחיין והואיל) ואיהו רשע, מיתא אקרי. מהו ואשלים נחומים לו ולאבליו. אלא קדשא בריך הוא עביד טיבו עם בני נשא, דכיון דעאל מתליסר שנין ולהלאה, פקיד עמיה תרין מלאכין נטורין דנטרי ליה, חד מימיניה, וחד משמאליה.

כד אזיל בר נש בארץ מישר, אינון חדאן ביה, ואפקיפו עמיה בחדוה, מכרזן קמיה ואמרין, הבו יקר לדיוקנא דמלכא. וכד אזיל בארץ עקימו, אינון מתאבלן עליה, ומתעברן מגיה. כיון דאתקיף ביה קדשא בריך הוא, ואנהיג ליה בארץ מישר, כדין פתיב, ואשלים נחמים לו ולאבליו. ואשלים נחומים לו בקדמיתא, דאיהו אתנחם על מה דעבד בקדמיתא, ועל מה דעבד השתא, ותב בתיובתא. ובתר כן ולאבליו, אינון מלאכין דהוו מתאבלן עליה כד אתעברו מגיה, והשתא